

Vayéchev-'Hannoucah – La fosse qui n'avait pas d'eau

Source : Likouté Si'hot volume 15, quatrième Si'ha sur Vayéchev-'Hannoucah

Notre Paracha raconte comment Yossef fut pris au piège tendu par ses frères

1

וישב לו, כג: ויהי, כאשר בא יוסף אל אחיו... ויקחהו, וישלכו אותו הבירה; והבור רק, אין בו מים.

Vayéchev 37, 23 : Lorsque Yossef fut arrivé près de ses frères... ils le saisirent et ils le jetèrent dans la fosse. Cette fosse était vide, il n'y avait pas d'eau.

גמרא שבת כא, ב: אמר רב כהנא, דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום: נר של חנכה שהניחה למעלה מעשרים אמה - פסולה... ואמר רב כהנא, דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום: מאי דכתיב "והבור רק אין בו מים"? ממשמע שנאמר "והבור רק" איני יודע שאין בו מים! אלא, מה תלמוד לומר "אין בו מים" - מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו!

Guemara Chabbat 21b : Rav Kahana dit : « Rav Nathan bar Manyoumi dit au nom de Rabbi Tan'houm : un candélabre de 'Hannoucah placé à plus de vingt-coudées de haut n'est pas valide ». Rav Kahana dit aussi (au nom des mêmes auteurs) : « Comment comprendre le verset affirmant que 'cette fosse était vide, il n'y avait pas d'eau' – si elle était vide, ne sais-je pas qu'elle était sans eau ? En fait, la précision « il n'y avait pas d'eau » fait allusion au fait qu'il n'y avait certes pas d'eau, mais il y avait des serpents et des scorpions.

Le Talmud traite des lois de 'Hannoucah puis explore la fosse où Yossef fut jeté :

« Il n'y avait pas d'eau, mais il y avait des serpents et des scorpions »...

Développement : Quelle est la symbolique de l'eau ?

2

גמרא בבא קמא יז, א: אין מים אלא תורה. **Guemara Baba-Kama 17a** : Il n'est d'eau que la Torah.

בראשית רבה וישב פד, טז: "והבור רק אין בו מים" - מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו... אמר רבי אחא: "בור רק" - נתרוקן בורו של יעקב, "אין בו מים" - אין בו דברי תורה שנמשלו למים... כתיב (תצא כד, ו) "כי ימצא איש גונב נפש מאחיו (ומכרו - ומת הגנב ההוא)", ואתם מוכרים את אחיכם?

Midrach Rabba Vayéchev 84, 16 : « La fosse était vide, sans eau », il n'y avait pas d'eau mais il y avait des serpents et scorpions. Rabbi A'ha dit : « la fosse est vide » - la fosse de Ya'akov s'est vidée, « il n'y avait pas d'eau » - il n'y avait pas les paroles de Torah comparées à l'eau. Car il est écrit (Ki-Tetsé 24, 7) : « l'homme qui capturera un autre homme pour le revendre, sera mis à mort », et vous vendez votre frère ?!

L'eau symbolise la Torah. « La fosse n'avait pas d'eau » - les frères de Yossef se sont éloignés de la Torah.

« Il n'y a pas d'eau, [alors] il y a des serpents et scorpions » !

3

צוואת הריב"ש סימן עו: מרבי ישראל בעל-שם-טוב: ...כאשר האדם מפריד את עצמו מהשם יתברך - מיד הוא עובד עבודה זרה, ולא יש דבר ממצע. וזה "יסרתם (מהקב"ה) - ועבדתם [אלהים אחרים]" (עקב יא, טז).

Tsavaat Haribach ch. 76 : De Rabbi Israël Ba'al Chem Tov : lorsqu'un homme se sépare de D.ieu, il sert aussitôt les idoles. Il n'y a pas de situation intermédiaire. C'est ainsi qu'il faut comprendre le verset (Ekev 11, 16) affirmant : « vous vous écarterez (de D.ieu) et (automatiquement) vous servirez d'autres divinités ».

לקוטי שיחות: כשאדם עומד במצב ש"אין בו דברי תורה"... ב"בור" שלו מתהווים בדרך ממילא נחשים ועקרבים, דברים שהם הפך הקדושה ומגדלים לקדושה. ולכן גרם הדבר לענין של הפך התורה, למכירת יוסף.

Likouté Si'hot : Lorsqu'un homme est dans une situation « sans paroles de Torah », sa « fosse » s'emplit automatiquement de « serpents et scorpions », d'éléments étrangers à la sainteté et s'opposant à la Torah. C'est pourquoi, chez les frères de Yossef, il en résulta la vente de Yossef, qui est à l'encontre de la Torah.

Pourquoi le fait de ne pas étudier la Torah génère des fautes ?

Les frères de Yossef avaient d'ailleurs des raisons valables.

Développement : Pourquoi la Torah est-elle comparée à l'eau ?

4

גמרא תענית ז, א: למה נמשלו דברי תורה למים? לומר לה: "מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה".

Guemara Ta'anit 7a : Pourquoi les paroles de Torah sont-elles comparées à l'eau ? Pour t'enseigner : de même que les eaux quittent un endroit supérieur pour rejoindre un endroit inférieur, ainsi, les paroles de Torah ne peuvent se maintenir que chez celui qui a l'esprit « bas » (qui fait preuve d'humilité).

לקוטי שיחות: [התורה נמשלה לכמה דברים (לחם, יין שמן וכו'), המתארים תכונות התורה]. "מים" אינם דגמא לעצם ענין התורה, אלא לבטול ושפלות האדם הנדרשים בלמוד התורה, ועפ"י יובן בנוגע לאחי יוסף: מציאות התורה ודיני התורה היתה אצלם, אלא שנעדר ענין ה"מים" שבתורה, הבטול שנדרש מהם בערך גדל מעלתם.

Likouté Si'hot : La Torah est comparée à différents éléments (pain, vin, huile etc.), chacun de ces éléments présentant une qualité particulière de la Torah. L'« eau » ne symbolise pas le fait même d'étudier, mais plutôt l'humilité et la soumission qui sont nécessaires pour l'étudier. Ainsi, les frères de Yossef étudiaient certes, mais il leur manquait « l'eau » de la Torah, une soumission à la mesure de leur grandeur.

On reproche aux frères de Yossef, à leur niveau, le manque d'humilité.

La question subsiste : Pourquoi le manque d'humilité génère une décision contraire à la Torah ?

Développement : L'humilité, condition incontournable pour l'étude de la Torah	5
לקוטי שיחות: עקר התורה הוא, מה שעל ידה מתקשר האדם לנותן התורה... כל זמן שהאדם הוא מציאות בפני עצמו, הרי הוא עדין מגדר בהגבלות של נברא ולכן אינו מסוגל להתקשר אל נותן התורה שהוא בלי גבול; דוקא על ידי זה שהלומד עומד בתנועה של בטול בתכלית... ביכולתו להתקשר אל הכלי-גבול של נותן התורה. Likouté Si'hot : L'aspect essentiel de la Torah est la possibilité de s'attacher, grâce à son étude, à <i>Celui Qui la donne</i>. Tant que l'homme se considère comme une entité indépendante, il subit les <i>limites</i> inhérentes aux êtres créés. Il ne peut donc pas s'attacher à Celui Qui donne la Torah et <i>transcende toutes les limites</i>. Ce n'est que lorsque l'homme se soumet entièrement, qu'il peut s'attacher à l'Infini de Celui Qui donne la Torah. גמרא ברכות יז, א (תפילת "אלקי נצור"): ונפשי כעפר לכל תהיה, [ורק אחר כך אפשר להתקיים] פתח לבי בתורתך. Guemara Bera'hot 17a (Prière « Elokaï Netsor ») : Que mon esprit soit comme poussière <i>pour tous</i>, [et c'est ensuite seulement que pourra s'accomplir la demande suivante :] ouvre mon cœur dans (l'étude de) <i>Ta Torah</i>.	Sans l'humilité, l'homme (être créé) ne peut s'attacher à Celui Qui a donné la Torah, Qui est Infini.
Cela explique l'importance d'étudier verbalement la Torah	6
שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, הלכות תלמוד תורה ב, יב: כל מה שלומד בהרהור לבד ואפשר לו להוציא בשפתיו ואינו מוציא - אינו יוצא בלמוד זה ידי חובת מצות "ולמדתם אותם". Choul'hane Arou'h Admour Hazakène, lois de l'étude de la Torah 2, 12 : Tout ce qui est étudié mentalement alors qu'il aurait dû l'être verbalement - ne rend pas quitte de la Mitsva « <i>vous l'enseignerez</i> ». עירובין נד, א: "ערוכה בכל ושמרה" (שמואל ב כג, ה): אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך - משתמרת, ואם לאו אינה משתמרת. Guemara Erouvine 54a : « Disposée dans tout, et préservée » (Samuel II 23, 5) : Si la Torah est disposée dans ses 248 membres – elle est préservée, sinon, elle ne le sera pas. לקוטי שיחות: כשיהודי לומד תורה רק בכח השכל, המעלה העליונה שבאדם, נשאר הוא עדין ב"מציאות" שלו (כאדם) ואינו יכול לקלט את תורתו של הקב"ה - מה שאין כן כאשר ["יורד" ממעלתו ומבטל מציאותו] והלמוד נעשה גם על-ידי ה"פה" (ואף למטה מכך) - על-ידי "רמ"ח אברים", אז דוקא - תורתו "משתמרת". Likouté Si'hot : Lorsqu'un Juif étudie la Torah avec son seul intellect (qui forme la qualité de l'homme), il reste dans son 'être' et ne peut intégrer la Torah de D.ieu. Par contre, lorsque l'homme « descend » de son niveau, et étudie avec sa bouche et ses 248 membres, c'est alors seulement que « sa Torah est préservée ».	Etudier la Torah verbalement (et physiquement) permet de dépasser son 'être' - défini par l'intellect, qualité suprême de l'homme.
Cela explique l'origine de l'erreur des frères de Yossef	7
לקוטי שיחות: אין זאת שנעדרה מהם התורה חסד ושלום, היינו עצם הלמוד... היה חסר להם, בערך גדל מעלתם, ענין ה"מים" שבתורה - הבטול, ולכן פסק-הדין שלהם בנוגע לענש יוסף לא היה מכון. Likouté Si'hot : Ce n'était pas l'étude même qui leur faisait défaut ח"ו. Il leur manquait, à la mesure de leur grandeur, l'eau de la Torah, l'abnégation. C'est pourquoi leur conclusion concernant Yossef n'était pas exacte.	Les frères de Yossef manquaient d'humilité.
Tout cela introduit le Don de la Torah, où ce concept fut mis en pratique	8
גמרא נדרים לה, א: בתחלה היה משה לומד תורה ומשכחה, עד שנתנה לו במתנה. Guemara Nedarim 38a : Moïse étudiait la Torah puis l'oubliait, jusqu'à ce qu'elle lui fut donnée en cadeau. לקוטי שיחות: הקב"ה, שהוא כל יכול ובכחו לחבר בלי גבול וגבול, נתן את תורתו הבלתי מגבלת - בדרך מתנה (שעניינה, דבר הבא למקבל לא מפני ששלם שויו) לנברא מגבל. וכן הוא גם בנוגע לכל יהודי, שתורתו של הקב"ה נקלטת בו בפנימיות ("משתמרת") לפי ש"נתן לנו את תורתו" - הקב"ה נתנה לו בדרך מתנה. Likouté Si'hot : D.ieu, Qui est Tout-puissant et peut associer le Fini et l'Infini, donna Sa Torah <i>Infinie</i> en cadeau à des êtres <i>limités</i> (ceux-ci ne l'ont donc pas reçue en échange d'un paiement). Il en est ainsi pour chaque Juif, sa Torah peut être « préservée » en lui uniquement parce que D.ieu la lui donna, en <i>cadeau</i>.	Si la Torah ne nous avait pas été donnée en cadeau, on n'aurait pas pu l'intégrer.
Cela explique le rapport avec 'Hannoucah	9
נוסח ועל הניסים: ...כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל, להשכיחם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך. Prière du 'Ve'al HaNissim' : Lorsque le royaume grec mécréant s'éleva sur Ton peuple Israël, visant à leur faire oublier <i>Ta Torah</i> et les pousser à transgresser <i>Tes</i> commandements. לקוטי שיחות: "שמן" הוא בחינת החכמה. היונים הספימו שאצל ישראל ישאר ה"שמן" - החכמה ולמוד התורה, אבל רצו שיהיה זה שמן טמא חסד ושלום, שלא יהיה קשור לקדשת התורה, לנותן התורה ("תורתך"). דוקא על-ידי הדלקת נרות חנכה (שמן טהור) מבחוץ... מאירים חשכת הגלות ומביאים בפועל את הגאולה. Likouté Si'hot : L'huile représente la Sagesse. Les Grecs admettaient que la Sagesse reste chez Israël à condition qu'elle soit <i>impure</i>, qu'elle ne soit pas liée à la <i>Sainteté</i> de la Torah et à Celui Qui l'a donnée. C'est justement en allumant les bougies de 'Hannoucah (<i>l'huile pure</i>) à l'extérieur, que l'on éclaire l'obscurité de l'exil pour faire en sorte que la Délivrance arrive très rapidement.	Les Grecs s'opposaient à l'Huile, à la Sainteté de la Torah. Le miracle de l'huile pure célèbre la victoire de cette Sainteté.